

**Izveštaj o aktivnostima FHP-a
u 2010. godini**

Misija

Fond za humanitarno pravo [FHP] pomaže post-jugoslovenskim društvima da uspostave vladavinu prava i prihvate nasleđe masovnog kršenja ljudskih prava da bi se utvrdila krivična odgovornost za počinioce, zadovoljila pravda i onemogućilo ponavljanje.

Uvod

Godinu u kojoj je navršena decenija od pada Miloševićevog režima, obeležilo je nekoliko događaja koji su relevantni za proces uspostavljanja tranzicione pravde na prostoru bivše SFRJ.

Tokom 2010. godine, predsednici Republike Srbije i Republike Hrvatske, Boris Tadić i Ivo Josipović su se u nekoliko navrata izvinili zbog zločina koje su počinile srpske, donosno hrvatske snage tokom ratova u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini i pozvali države u regionu da započnu proces pomirenja. Ovi istupi predsednika pozitivno su uticali na stvaranje društvene atmosfera u državama bivše SFRJ u kojoj je o zločinima iz prošlosti moguće govoriti na bazi činjenica i uvažavanja svih žrtava. Osim toga, predsednici su pružili i zvaničnu podršku Inicijativi za REKOM¹, čime je prvi put, od kraja sukoba, od strane institucija država-naslednica bivše SFRJ, iskazana politička volja da se utvrđivanje činjenica o svim žrtvama ratova tokom devedesetih poveri regionalnom, međudržavnom, istražnom telu.

Inicijativa za REKOM je osim podrške predsednika Hrvatske i Srbije, u 2010. godini dobila potporu i Skupštine Crne Gore. Kroz brojne konsultacije o Statutu budućeg REKOM-a sa predstavnicima civilnog društva na prostoru bivše SFRJ i kroz regionalnu medijsku kampanju, Koalicija za REKOM je generisala snažnu podršku i među organizacijama za ljudska prava, mladima, udruženjima žrtava, izbeglica, veterana, intelektualcima verskim zajednicama itd. Članovi Koalicije za REKOM promovisali su Inicijativu za REKOM i pred institucijama Saveta Evrope i Evropske unije koje su iskazale snažnu podršku ovoj inicijativi.

Narodna Skupština Republike Srbije je 31. marta 2010. godine usvojila *Deklaraciju o osudi zločina u Srebrenici* kojom ova institucija „najoštrije osuđuje zločin izvršen nad bošnjačkim stanovništvom“ i izražava „saučešće i izvinjenje porodicama žrtava zbog toga što nije učinjeno sve da se spreči ova tragedija“. Debata koja je prethodila usvajanju Deklaracije, u potpunosti je refletovala odnos srbijanskog društva prema genocidu koji su srpske snage počinile nad Bošnjacima u julu 1995. u Srebrenici. I pored nekih veoma hrabrih istupa prodemokratskih poslanika kao i promenjene retorike poslanika Socijalističke partije Srbije i Srpske napredne stranke, najupečatljiviji su bili istupi poslanika Srpske radikalne stranke u kojem su se žrtve genocida i njihove porodice otvoreno omalovažavale i vređale, sam čin genocida na razne načine opravdavao a odgovorni za njega glorifikovali. Iako je u Deklaraciji izbegnuto pominjanje tačne pravne kvalifikacije ovog dela (*genocid*) - što je sa pravom izazvalo nezadovoljstvo porodica žrtava - Deklaracija predstavlja dobar temelj za otvaranje debate o ulozi institucija Republike Srbije u ratovima na teritoriji bivše Jugoslavije.

Javnost u Srbiji, uključujući medije i intelektualnu elitu, je i tokom 2010. godine ignorisala postupke pred Međunarodnim krivičnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju [ICTY] u kojima se za masovne zločine nad hiljadama nevinih žrtava u Hrvatskoj, BiH i na Kosovu sudi visokim političkim, vojnim i policijskim zvaničnicima bivšeg režima (predmeti *Perišić*, *Stanišić* i *Simatović*, *Đorđević*). I suđenja za zločine pred domaćim sudovima ostala su na margini interesovanja srbijanskog društva, osim u predmetima u kojima je suđeno za zločine nad srpskih žrtvama.

¹ Pun naziv je Inicijativa za osnivanje Regionalne komisije za utvrđivanje i kazivanje činjenica o ratnim zločinima i drugim teškim povredama ljudskih prava.

Presuda Apelacionog suda u predmetu *Suva Reka*² (jun 2010), potvrdila je praksu srpskih sudova da se u predmetima u kojima se sudi visokim oficirima srpske policije i vojske za teške zločine, uprkos snažnim dokazima o odgovornosti, oni oslobađaju krivice i aboliraju bilo kakve odgovornosti. Naime, Apelacioni sud je u ovoj presudi potvrdio višegodišnje kazne zatvora za trojicu pripadnika Posebnih jedinica policije (PJP), u odnosu na jednog predmet je vraćen na ponovno suđenje³ dok su trojica oslobođena, uključujući Radoslava Mitrovića, nekadašnjeg komadanta 37. Odreda PJP, a posleratnog pomoćnika komadanta Žandarmerije (elitna jedinica MUP-a). Ova presuda je izazvala gnev porodica žrtava i uzrdmala njihovo ionako slabo uverenje da srpski sudovi mogu doneti pravdu za albanske žrtve.

Rezime

FHP je tokom 2010. nastavio sa sprovođenjem svog programa za uspostavljanje tranzicione pravde i na tom polju ostvario važne rezultate:

- I. 2010. godina bila je godina snažne afirmacije Inicijative za REKOM, u kojoj je FHP imao značajnu ulogu. Inicijativa je dobila značajnu političku podršku najviših zvaničnika u regionu (predsednik Hrvatske, Predsednik Srbije i predsednik Skupštine Crne Gore). Koaliciji za REKOM je pristupilo 476 novih članova a podržalo je 160 pojedinaca i organizacija iz regije i sveta. U februaru 2010. formirana je Radna grupa za izradu nacrtu Statuta REKOM. FHP je u ime Koalicije za REKOM organizovao pet nacionalnih konsultacija i jedne regionalne konsultacije sa pravnicima, na kojima je učestvovalo oko 250 učesnika. Osim toga, FHP je organizovao i tri sastanka Radne grupe za izradu nacrtu Statuta REKOM, dva sastanka Koordinacijskog veća i četiri treninga za članove Koalicije za REKOM.
- II. Rad na stvaranju Poimeničnog popisa ljudskih gubitaka na Kosovu u periodu 1998-2000. i priprema prvog toma *Kosovske knjige pamćenja* ušli su u finalnu fazu. Tokom 2010. godine, FHP je proveravao i dopunjavao podatke o osobama koje je ranije registrovao i identifikovao žrtve koje do sada nisu registrovane u Bazi podataka FHP. U tom cilju, FHP i FHP Kosovo su intervjuisali 983 svedoka i članova porodica ubijenih, stradalih i nestalih, prikupio 875 dokumenata i 1.646 fotografija, analizirao preko 2.000, kreirao 280 novih dosijea žrtava i dopunili postojeće dosijee sa preko 6.600 novih podataka. Sa ciljem provere i verifikacije do sada prikupljenih podataka, FHP i FHP Kosovo su organizovali 15 javnih prezentacija dosadašnjih rezultata Popisa na kojima je prisustvovalo preko 1.400 članova porodica žrtava, predstavnika vlasti, domaćih i stranih nevladinih i vladinih organizacija i medija. Tim koji radi na izradi *Kosovske knjige pamćenja* je pisao, dopunjavao i kontrolisao narative o preko 2.000 osoba koje su izgubile život ili nestale tokom 1998. godine. Oko 500 narativa prevedeno je na albanski i engleski jezik a prevedeni zapisi i zapisi na srpskom su lektorisani.
- III. FHP je nastavio rad na stvaranju Poimeničnog popisa državaljana Srbije i Crne Gore koji izgubili život ili nestali u sukobima u Sloveniji, Hrvatskoj i BiH (1991-1995). Istraživači su intervjuisali 294 svedoka i člana porodica, pribavili su preko preko 3.500 dokumenata i oko 300 fotografija. FHP je tokom 2010. godine, po prvi put registrovao 1.837 osoba, a dosijee ranije evidentiranih žrtava dopunio sa preko 3.600 novih podataka.
- IV. Tokom 2010. godine, FHP je u svoju arhivu pohranio oko hiljadu štampanih dokumenata. FHP je nastavio da kopira i u svoju arhivu prenosi i javnu dokumentaciju Haškog tribunala. U Arhivu FHP-a je preneto ukupno 1.640 dana suđenja u 36 predmeta kao i 13.358 dokaznih predmeta (ukupno 7.160 diskova). Arhivisti FHP-a su katalogizovali 3.585 štampanih dokumenata i 580

² Ratni zločin nad 48 albanskih civila u Suvoj Reci/Suharekë 26.03.1999. godine.

³ Nakon ponovljenog postupka protiv Radojka Reparunovića, u decembru 2010. godine, Veće za ratne zločine je donelo presudu kojom se on proglašava krivim i izreklo mu kaznu zatvora od 20 godina.

- dana suđenja u osam predmeta održanih pred Haškim tribunalom. Osim toga, nastavljeno je i sa digitalizacijom štampane dokumentacije i unosom dokumentacije u Bazu podataka FHP.
- V. FHP je i u 2010. godini, mapirao moguće počinioce ratnih zločina na Kosovu i u BiH. Kreirana su 32 dosijea mogućih počilaca ratnih zločina kao i vojnih, policijskih i paravojnih jedinica. Osim toga, FHP je u 2010. podneo tri krivične prijave protiv preko 50 osumnjičenih za izvršenje genocida i ratnih zločina.
 - VI. I u 2010. godini, FHP je u okviru programa pravno-psihološke podrške žrtvama i svedocima ratnih zločina obezbedio punomoćnike za žrtve-oštećene u šest predmeta koji su vođeni pred Većem za ratne zločine u Beogradu i pred Višim sudom u Nišu. Advokat FHP-a zastupao je oštećene i u predmetu *Bukovica* pred Višim sudom u Bijelom Polju [Crna Gora]. Punomoćnici oštećenih su u ovom periodu prisustvovali na ukupno 95 dana suđenja. Takođe, FHP je organizovao dolazak 40 članova porodica žrtava iz Hrvatske i BiH u Beograd gde su pratili suđenja u predmetima *Lovas* i *Zvornik II*. Posmatrači FHP su tokom 2010. godine nastavili da prate suđenja za ratne zločine u Srbiji. Praćeno je ukupno 99 sudećih dana u 17 predmeta, o čemu su izrađeni izveštaji i postavljeni na website FHP a izdato je i 11 saopštenja.
 - VII. FHP je tokom 2010. nastavio da zastupa žrtve ratnih zločina, torture, nezakonitog pritvora, prinudne mobilizacije i drugih kršenja ljudskih prava u postupcima za ostvarivanje prava na naknadu materijalne i nematerijalne štete protiv država (Srbija, Crna Gora i Kosovo). Pokrenuto je i 12 novih postupaka za naknadu štete protiv Republike Srbije u ime 47 kosovskih Albanaca, žrtava torture i nezakonitog pritvora. Sudovi u Srbiji su tokom 2010. godine, uglavnom odbijali tužbe koje je FHP podneo protiv države u ime žrtava kršenja ljudskih prava koje su počinili pripadnici srpske vojske i/ili policije dok su sudovi u Crnoj Gori priznavali pravo žrtvama na materijalnu satisfakciju. FHP je nastavio i sa pružanjem stručne podrške žrtvama kršenja ljudskih prava u Sandžaku u samostalnom zagovaranju njihovog prava na reparacije pred institucijama Republike Srbije.
 - VIII. FHP je u i 2010. godine, putem saopštenja, publikacija, website i seminara informisao javnost, institucije Republike Srbije i država u regionu, medije, međunarodne vladine i nevladine organizacije o svojim aktivnostima i temama značajnim za uspostavljanje tranzicione pravde u regionu.
 - IX. FHP je u 2010. dobio veliko priznanje za svoj rad od Ekonomsko - socijalnog saveta Ujedinjenih Nacija (ECOSOC). Zbog aktivnosti i doprinosa u uspostavljanju tranzicione pravde na teritoriji nekadašnje SFRJ Komitet za nevladine organizacije ECOSOC dodelio je FHP specijalni konsultativni status u okviru ECOSOC.
 - X. Upravni odbor FHP je u 2010. godini održao dve sednice na kojima su usvojeni programski i finansijski i izveštaj za 2009. godinu, programski i finansijski izveštaj o radu FHP-a u periodu od januara do juna 2010., novi trogodišnji program rada FHP-a, izmene i dopune Pravila Statuta FHP-a. Osim toga, UO je doneo odluku da i u naredne četiri godine funkciju izvršne direktorke FHP-a obavlja Nataša Kandić a funkciju predsednika UO dosadašnji predsednik prof. dr Zoran Pajić. Za novog člana UO, umesto Tee Gorjanc Prelević koja je podnela ostavku, izabran je prof dr Zdravko Grebo. Na sastanku održanom 25. septembra 2010, UO je usvojio Članovi UO su doneli i odluku da FHP Kosovo počev od 2011. godine postane samostalna organizacija.
 - XI. U 2010. godini, FHP je izradio novi trogodišnji program za period 2011-2013, čiju okosnicu predstavlja identifikovanje osumnjičenih za ratne zločine, iniciranje krivičnih postupaka i kreiranje i sprovođenje programa neformalnog obrazovanje mladih o prošlosti.

I Dokumentovanje i pamćenje

Dokumentovanje ratnih zločina na teritoriji bivše Jugoslavije bila je najvažnija aktivnost FHP-a i tokom 2010. godine. FHP je u 2010. prikupio brojna svedočenja očevidaca i članova porodica žrtava, sudsku dokumentaciju (Haška arhiva i dokumentacija sudova u regionu), medijsku arhivu i drugu relevantnu dokumentaciju o ratnim zločinima. Pribavljena građa pohranjena je u Arhivi FHP-a a zatim uneta i analizirana u Bazi podataka o ratnim zločinima.

FHP je prikupljene podatke koristio za izradu Popisa ljudskih gubitaka na Kosovu (1998-2000), Kosovska knjige pamćenja, Popisa ljudskih gubitaka državljana Srbije i Crne Gore u Sloveniji, Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini [BiH] (1991-1995) kao i za identifikovanje osumnjičenih za ratne zločine.

1. Popis ljudskih gubitaka u periodu 1991-95. i 1998-2000.

U nedostatku inicijative državnih institucija da sačine sveobuhvatne registre osoba koje su izgubile živote u ratovima tokom devedestih, FHP je u junu 2005. godine počeo rad na izradi poimeničnog Popisa ljudskih gubitaka na Kosovu u periodu od januara 1998. do decembra 2000. godine. U januaru 2009. godine, počela je izrada Popisa državljana Srbije i Crne Gore koji su stradali, ubijeni i nestali u ratovima u Sloveniji, Hrvatskoj i BiH⁴. Cilj FHP je da stvori pouzdan i objektivan zapis koji će umanjiti mogućnost političkih manipulacija nedavnom prošlošću a budućim generacijama ostavi kredibilan dokument sa činjenicama o oružanim sukobima na teritoriji bivše Jugoslavije.

FHP podatke o ljudskih gubicima dobija kroz intervjuisanje svedoka/članova porodica, analizom sudske dokumentacije (Haškog tribunala i domaćih suđenja), zvaničnih izveštaja, izveštaja domaćih i međunarodnih nevladinih i vladinih organizacija, podataka udruženja žrtava, publikacija, novinskih članaka itd.

Poimenični popis ljudskih gubitaka sadrži osnovne podatke osobama koje su izgubile život u sukobima: ime, prezime, ime oca, etničku pripadnost, datum i mesto rođenja, datum i mesto smrti/nestanka, bračni status, broj dece, zanimanje i status u vreme smrti (civil ili pripadnik neke oružane formacije).

1.1. Popis ljudskih gubitaka na Kosovu u periodu 1998-2000.

Popis ljudskih gubitaka na Kosovu obuhvata podatke o ubijenim, stradalim i nestalim osobama tokom oružanog sukoba i u periodu nakon dolaska međunarodnih snaga na Kosovu. Do 31. decembra 2010. godine, FHP je poimenično registrovao 13.167 osoba koje su ubijene, stradale i nestale u kritičnom periodu⁵.

⁴ Istraživačko dokumentacioni centar (IDC) iz Sarajeva je u junu 2007. godine objavio popis ljudskih gubitaka u ratu u BiH. *Documenta* je u januaru 2009. godine počela sa radom na popisu državljana Hrvatske koji su izgubili život tokom oružanog sukoba u Hrvatskoj.

⁵ Statistički prikaz dosadašnjih rezultata Popisa u Annexu I.

Tokom 2010. godine, FHP je proveravao i dopunjavao podatke o osobama koje je ranije registrovao i identifikovao žrtve koje do sada nisu registrovane u Bazi podataka FHP. U tom cilju, FHP i FHP Kosovo su intervjuisali 983 svedoka i članova porodica ubijenih stradalih i nestalih, i prikupili 875 dokumenata i 1.646 fotografija.

Analizom prikupljene dokumentacije⁶, u Bazi podataka je kreirano 280 novih dosijea žrtava i dopunili postojeće dosijee sa preko 6.600 novih podataka.

U istom periodu, analitičari FHP-a su na osnovu analize dokumenata u Bazi podataka iz glavnog registra žrtava uklonili 503 imena osoba koje su: a) bile evidentirane dva puta u Bazi podataka (zbog grešaka koje sadrže izvori u odnosu na imena ili neke druge važne odrednice); b) pronađene žive; c) umrle prirodnom smrću ili samopovređivanjem; d) život izgubile u okolnostima koje nisu u direktnoj ili indirektnoj vezi ratom.

1.1. 1. Javne prezentacije Popisa ubijenih, stradalih i nestalih

Sa namerom da do sada prikupljene podatke proveri kroz javnu verifikaciju i prikupi nedostajuće podatke, FHP je od marta 2009. do juna 2010. godine organizovao 29 javnih prezentacija Popisa na Kosovu u Srbiji i u Crnoj Gori, na kojima je učestvovalo preko 3.000 učesnika.

Tokom 2010. godine, FHP i FHP Kosovo su organizovali 15 javnih prezentacija dosadašnjih rezultata Popisa.⁷ Na prezentacijama je prisustvovalo preko 1.400 članova porodica žrtava, predstavnika vlasti, domaćih i stranih nevladinih i vladinih organizacija i medija.

Na prezentacijama, članovima porodica je omogućeno da lično provere podatke o svojim najbližim u Bazi podataka FHP-a. Tokom provere, Timu FHP-a i FHP Kosovo predato je oko 600 novih dokumenata i fotografija. Osim toga, porodice su popunjavale unapred pripremljene formulare sa osnovnim podacima o žrtvama i svojim kontaktima⁸.

Na osnovu dokumenata i formualara prikupljenih na prezentacijama registrovane su 24 žrtve o kojima FHP do sada nije imao podatke a dosijei 200 žrtava su dopunjeni novim podacima.

FHP i FHP Kosovo su izradili kratke video zapise sa svake prezentacije koji su postavljeni na website FHP-a (www.hlc-rdc.org).

⁶ Ukupno 2.016 dokumenata (1.371 izjava svedoka i članova porodica, 17 sudskih dokumenata, 628 dokumenata iz drugih izvora).

⁷ Javne prezentacije su održane u Dečanima/Dečane, Gnjilanu/Gjilan, Istoku/Istog, Kačanik/Kaçanik, Klina/Klinë, Mališevo/Malishevë, Mitrovici/Mitrovicë, Podujevu/POdujevë, Štimlju/Shtime, Uroševac/Ferizaj, Gračanici/Gračanicë, Nišu, Prokuplju i Podgorici. U Prištini/Prishtinë su održane dve prezentacije – jedan posvećena osobama koje su izgubile život na teritoriji opštine Priština/Prishtinë a druga posvećena žrtvama zločina u KPZ Dubrava/Dubravë [Istok/Istog].

⁸ Na osnovu dokumenata i formualara prikupljenih na prezentacijama registrovane su 24 žrtve o kojima FHP do sada nije imao podatke a dosijei 200 žrtava su dopunjeni novim podacima.

Prezentacija u Istoku/Istog, 21. januar 2010. godine.

1.1.2. Kosovska knjiga pamćenja

Koristeći građu prikupljenu za izradu Popisa ljudskih gubitaka, FHP od 2006. godine radi na pisanju kratkih narativa o svim ubijenim, stradalim i nestalim na Kosovu u periodu 1998-2000. Osim osnovnih podataka, narativi će sadržati informacije o njihovom životu, okolnosti pod kojim su izgubile život ili su nestale kao i izvor(e) na osnovu kojeg je narativ napisan. Narativi će biti objavljeni u *Kosovskoj knjizi pamćenja*, na srpskom, albanskom i engleskom jeziku.⁹

Tokom 2010. godine, Tim koji radi na izradi *Kosovske knjige pamćenja* (Tim) je pisao, dopunjavao i kontrolisao narative o preko 2.000 osoba koje su izgubile život ili nestale tokom 1998. godine. Osim toga, nastavljen je i rad na pisanju narativa za period 1999-2000. Ukupno, na osnovu analize preko 1.400 dokumenata Tim je napisao 886 novih narativa u kojima se opisuje sudbina 1.181 osobe. U istom periodu, Tim je sa novim podacima dopunio 900 ranije napisanih narativa koji opisuju sudbinu 1.449 osoba.

U drugoj polovini 2010. godine, Tim je radio i na pripremi narativa za štampu (uređivanje navođenja izvora, toponima, mikrolokacija i slično). Osim toga, do kraja 2010. godine, oko 500 narativa je prevedeno na albanski i engleski a zapisi na srpskom su lektorisani.

Primer:

Skender (Emin) Bardiqi (18.05.1953, Albanac iz Gradice/Gradicë, opština Glogovac/Gllogoc, radnik JP *Elektrokosovo*, osmoro dece)

Srpske snage su napale **Gradicu/Gradicë** 23.09.1998. godine, zbog čega su meštani izbegli u šume. Posle 15:00 časova, **23.09.1998.** godine, kada se pucnjava smirila, Skender je odlučio da ode da vidi u kakvom je stanju kuća. Nakon 10 minuta, Skenderov brat je iz pravca mahale *Bardiqi*, gde se nalazila Skenderova kuća, čuo pucnjavu. Sutradan, kada su se srpske snage povukle iz sela, porodica je pronašla Skenderovo telo na oko 100 metara od porodične kuće. Imao je rane od metaka na grudima i glavi. Porodica je istog dana sahranila Skendera na groblju u mahali *Bardiqi*.

Izvori: izjava N.B, FHP-18002; KMDNLJ, *Bulletini*, br.7, tetor-dhjetor 1998, 117, FHP-23816.

1.2. Popis ljudskih gubitaka Srbije i Crne Gore u periodu 1991-1995.

⁹ Prvi tom *Kosovske knjige pamćenja* (1998) biće izdat u proleće 2011. a drugi (1999-2000) do kraja 2012.

Tokom perioda izveštavanja, FHP je nastavio sa izradom poimeničnog registra ubijenih, stradalih i nestalih državljana Srbije i Crne Gore tokom ratova u Sloveniji, Hrvatskoj i BiH. Od početka rada na Popisu ljudskih gubitaka Srbije i Crne Gore (januar 2009) do kraja 2010. godine, FHP je poimenično registrovao 2.322 osobe, među kojima je 2.015 državljana Srbije a 307 državljana Crne Gore¹⁰.

Istraživači FHP-a su tokom 2010. godine, intervjuisali 294 svedoka i članova porodica a pribavljena su i 442 dokumenta (uverenje VJ o okolnostima pod kojima je nastupila smrt vojnika, umrlice, lična karta i fotografije diploma) i 294 fotografije (žrtava i spomenika). U istom periodu, istraživači su pregledom oko 5.000 brojeva dnevne štampe i magazina, izdvojili oko 2.000 članaka i 1.140 čitulja.

Analizom prikupljene dokumentacije (preko 3.000 dokumenata i 285 publikacija), Tim FHP-a koji radi na Popisu ljudskih gubitaka Srbije i Crne Gore je evidentirao 1.837 osoba, koje do tada nisu registrovane u Bazi podataka. Istovremeno, dosijei ranije evidentiranih žrtava dopunjeni su sa preko 3.600 novih podataka.

1.3. Mapiranje ratnih zločina i mogućih počililaca

FHP je analizom građe o ratnim zločinima, uključujući dokumentaciju Haškog tribunala, tokom 2010. godine kreirao 32 dosijea mogućih počililaca ratnih zločina na Kosovu i u BiH, kao i vojnih, policijskih i paravojnih jedinica. Ovi dosijei će biti korišćeni za pisanje krivičnih prijava protiv osumnjičenih koje će biti podnete Tužilaštvu za ratne zločine Srbije.

2. Transfer Haške arhive

Verujući da je arhiva Haškog tribunala najvažniji izvor činjenica o zločinima počinjenim u bivšoj SFRJ tokom devedesetih, FHP od 2005. godine preko svog Tima za transfer haške arhive (TTHA)¹¹ intenzivno kopira i u svoju Arhivu prenosi javnu dokumentaciju Haškog tribunala. FHP ovu građu koristi za izradu popisa ljudskih gubitaka, podršku suđenjima za ratne zločine, identifikovanje mogućih počililaca ratnih zločina, izradu transkripata suđenja a planira da razvije i program neformalnog obrazovanja o tranzicionoj pravdi za mlade.

Tokom 2010. godine, TTHA je presnimio ukupno 1.640 dana suđenja u 36 predmeta kao i 13.358 dokaznih predmeta na BHS i engleskom jeziku iz tri predmeta održana pred Haški tribunalom. Osim toga, u cilju čuvanja i stvaranja kopija za transkribovanje kopirano je 244 dana suđenja na 699 DVD.

Do kraja 2010. godine, FHP je presnimio oko 85 odsto svih održanih dana suđenja.¹²

¹⁰ FHP je tokom istraživanja prikupio i podatke o 1.200 osoba čije se državljanstvo ne može precizno utvrditi (državljanstvo jedne od bivših jugoslovenskih republika), 733 državljanina drugih bivših jugoslovenskih republika i jednom državljaninu Kanade.

¹¹ Dva tehničara smeštena u haškom tribunalu.

¹² Lista presnimljenih suđenja u Annexu II.

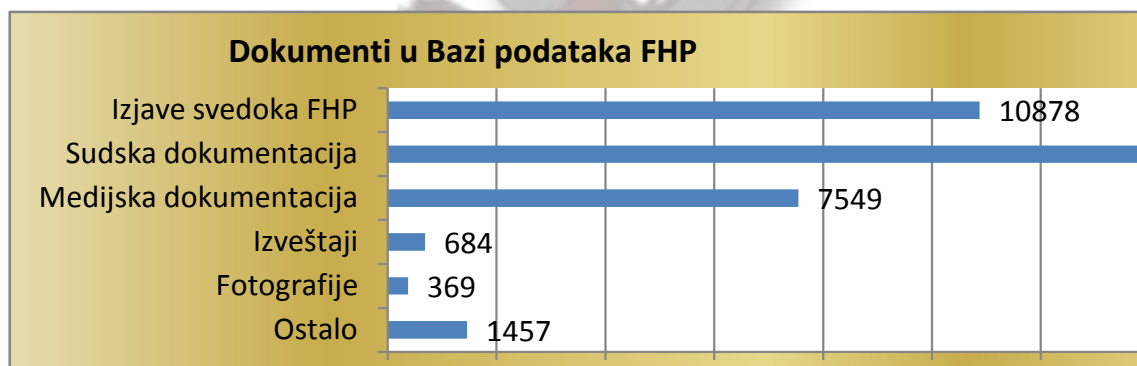
3. Baza podataka o ratnim zločinima

Baza podataka o ratnim zločinima [Baza podataka] najvažniji je instrument pomoću kojeg FHP čuva i analizira podatke o ratnim zločinima i drugim kršenjima ljudskih prava. U skladu sa definisanim pravilima, dokumentacija o ratnim zločinima se u Bazi podataka evidentira, analizira i sistematizuje, kroz kreiranje dosijea žrtava, počinitelaca, zločina itd. Osim toga, Baza podataka omogućuje FHP-u da desetine hiljada podataka lako pretražuje i grupiše, izrađuje statističke analize podataka, javne prezentacije podataka itd.

U 2010. godini, u Bazu podataka je uneto ukupno 6.992 dokumenta, od čega 1.724 izjave svedoka (primarni izvor FHP), 1.770 sudskih dokumenata (uglavnom iz postupaka pred Haškim tribunalom), i 3.498 dokumenata iz drugih izvora (izveštaji, spiskovi, novinski članci, knjige, uverenja, izvodi iz matičnih knjiga itd). Analizom navedene dokumentacije kreirano je 2.117 novih dosijea žrtava¹³, a postojeći dosijeji su dopunjeni sa oko 10.400 novih podataka.

3.1. Sadržaj Baze podataka

Od januara 2005. godine kada je Baza podataka postala operativna do 31. decembra 2010. godine, u Bazu podataka je uneto preko 35.300 dokumenata.¹⁴

Baza podataka sadrži 23.906 dosijea žrtava kršenja ljudskih prava i stradalih pripadnika oružanih formacija. Od toga, 17.197 su dosijeji osoba koje su ubijene, nestale ili stradale tokom ili u vezi sukoba u bivšoj SFRJ u periodu od 1990-2004. godine a 6.709 su žrtve zatvaranja, mučenja, deportacije, silovanja i drugih povreda. U Bazi podataka je evidentirano i 1.689 mogućih počinitelaca.

4. Arhiva FHP

Celokupna štampana i audio-vizuelna građa o zločinima i drugim povredama ljudskih prava koju je FHP prikupio od svog osnivanja pohranjena je u Arhivi FHP-a, gde se ona na profesionalan način čuva i

¹³ FHP do sada nije imao podatke o ovim žrtvama.

¹⁴ Broj pojedinačnih dokumenata je mnogo veći jer su brojni dokumenti prevedeni na jedan ili više jezika te postoji i značajan broj dopuna izjava svedoka.

organizuje. Od oktobra 2009. godine, kada se FHP preselio u novi kancelarijski prostor, Arhiva je otvorena za spoljne korisnike.

Arhiva FHP-a.

Tokom 2010. godine u Arhivu je pohranjeno 978 štampanih dokumenta i 7.190 diskova sa 1.640 snimljenih dana suđenja održanih pred Haškim tribunalom i 13.358 dokaznih predmeta. U ovom periodu arhivisti FHP-a su katalogizovali¹⁵ 3.585 štampanih dokumenata i 580 dana suđenja u osam predmeta održanih pred Haškim tribunalom (*Vujadin Popović, Milan Martić, Ante gotovina i dr. Momčilo Krajišnik, Fatmir Limaj i dr, Radovan Karadžić i Milan Milutinović i dr*).

Arhiva FHP sadrži:

- Preko 80 metara štampane dokumentacije o zločinima i drugim kršenjima ljudskih prava na teritoriji bivše SFRJ (sadržaj štampane dokumentacije videtu u Annexu IV);
- 34.000 diskova [CD i DVD] sa Haškom dokumentacijom;
- 1.595 diskova sa različitim video i foto materijalom.

4.1. Digitalizacija Arhive FHP-a

U cilju trajne prezervacije arhivske građe, FHP je u junu 2007. godine započeo digitalizaciju štampane i audio-vizuelne dokumentacije. U periodu od januara do decembra 2010. godine, digitalizovao je oko 1.500 štampanih dokumenta na oko 10.000 strana A4 formata. Do 31. decembra 2010. godine, digitalizovano je preko 70% ukupnog sadržaja Arhive FHP.

¹⁵ Dokument se unosi u Bazu podataka uz unošenje kratkog opisa i podataka o tipu, datumu nastanka, trajanju (ako se radio o audio vizuelnom materijalu), izvoru itd.

II Pravda i reforma institucija

FHP je i tokom 2010. godine pružao pravno-psihološku podršku žrtvama u suđenjima za ratne zločine u Srbiji i Crnog Gori i postupcima za sudsko ostvarivanje novčanih reparacija (Srbija, Crna Gora Kosovo) i podneo tri krivične prijave protiv počinitelja ratnih zločina na Kosovu i u Srebrenici. Osim toga, posmatrači FHP-a su u 2010. godini nastavili sa praćenjem i analizom suđenja za ratne zločine i ubistva u vezi sa oružanim sukobima pred sudovima u Srbiji.

1. Zastupanje žrtava u suđenjima za ratne zločine¹⁶

U 2010. godini, punomoćnici žrtava-oštećenih [Nataša Kandić, Mustafa Radoniqi i Slavica Jovanović] zastupali su žrtve u šest predmeta za ratne zločine od kojih je pet [predmeti: *Lovas*, *Zvornik II*, *Podujevo II*, *Skočiči*, *Čuška/Qushk*] vođeno pred Odeljenjem za ratne zločine, Višeg suda u Beogradu a jedan [predmet: *Emini*] pred Višim sudom u Nišu. Punomoćnici oštećenih su u ovom periodu prisustvovali na ukupno 87 dana suđenja, tokom kojih je saslušano 71 svedok, jedan sudski veštak i 36 svedoka-oštećenih, od kojih su 16 identifikovali punomoćnici FHP i njihov saslušanje predložili sudu [predmet *Zvornik II*].

Advokat FHP-a zastupao je oštećene u predmetu *Bukovica* (opt. Radmilo Đuković i dr.) pred Višim sudom u Bijelom Polju [Crna Gora]. U toku 2010. godine održano je osam dana suđenja, tokom kojih su saslušana 22 svedoka od kojih osam svedoka oštećenih.

Tokom perioda izveštavanja, FHP je organizovao dolazak 40 članova porodica žrtava iz Hrvatske i BiH u Beograd gde su pratili suđenja u predmetima *Lovas* i *Zvornik II*.

Punomoćnici FHP-a su u prvoj polovini 2010. zastupali oštećene i u dva istražna postupka u predmetima *Skočiči* i *Čuška/Qushk*.

2. Praćenje suđenja za ratne zločine u Srbiji

FHP je u 2010. godini pratio 17 predmeta za ratne zločine održanih pred sudovima u Srbiji u kojima FHP ne zastupa žrtve i porodice žrtava. To su predmeti: pred Višim sudom u Beogradu u predmetima *Zvornik III* (opt. Goran Savić i dr.), *Banski Kovačevac* (opt. Pane Bulat i Rade Vranešević), *Gnjilanska grupa* (opt. Fazli Ajdari i dr.), *Stara Gradiška* (opt. Milan Španović), *Medak* (opt. Milorad Lazić i dr.), *Prijedor* (opt. Duško Kesar), *Tenja* (opt. Darko Radivoj), *Lički Osik* (opt. Čeda Budisavljević i dr.), *Vukovar* (opt. Stanko Vujanović), *Rastovac* (opt. Veljko Marić), *Beli Manastir* (opt. Zoran Vukšić i dr.), *Suva Reka* (opt. Radojko Repanović); pred Višim sudom u Nišu u predmetu *Kušnin* (opt. Zlatan Mančić i dr.); pred Višim sudom u Požarevcu u predmetu *Orahovac* (opt. Boban Petković i Đorđe Simić) i pred Apelacionim sudom u Beogradu u predmetima *Tuzlanska kolona* (opt. Ilija Jurišić), *Ovčara* (opt. Damir Sireta) i *Stari Majdan* (opt. Nenad Malić).

Ukupno je ispraćeno 99 sudećih dana, tokom kojih je saslušano 124 svedoka, od kojih 53 oštećena i 19 veštaka. Posmatrači FHP su prikupili i osam optužnica, pet presuda i 87 transkripata a izdato je i 11 saopštenja.¹⁷

¹⁶ Više o suđenjima za ratne zločine u Srbiji na www.hlc-rdc.org

3. Prijavljivanje neposrednih počilaca i odgovornih za ratne zločine

U nameri da podstakne proces utvrđivanja krivične odgovornosti za teške povrede međunarodnog humanitarnog prava tokom sukoba u bišoj SFRJ FHP je u 2010. podneo tri krivične prijave protiv osumnjičenih za izvršenje genocida i ratnih zločina.

Dana 28. maja 2010. godine, FHP je Tužilaštvu za ratne zločine Republike Srbije (Tužilaštvo za ratne zločine), podneo krivičnu prijavu protiv 34 osobe odgovorne za ubistvo preko 90 i ranjavanje preko 150 albanskih zatvorenika u KPZ Dubrava kod Istoka/Istog na Kosovu 22. i 23. maja 1999. godine, nakon dejstava NATO avijacije, 19. i 20. maja 1999. godine, po objektima tog zatvora.¹⁸

FHP je 16. avgusta 2010. godine Tužilaštvu za ratne zločine podneo krivičnu prijavu protiv više pripadnika Desetog diverzantskog odera nekadašnje Vojske Republike Srpske (VRS) odgovornih za genocid izvršen nad preko 1.800 bosanskih Muslimana iz Sreberenice, u julu 1995. godine.¹⁹

Dana 23. avgusta 2010. godine, FHP je Tužilaštvu za ratne zločine podneo i krivičnu prijavu protiv više pripadnika Vojske Jugoslavije (VJ), Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije (MUP) i kriminalnih grupa pod kontrolom VJ i MUP Srbije, odgovornih za ratne zločine izvršene nad Albancima u selima Plavljanje/Pavlan i Zahać/Zahaq i drugim okolnim selima [opština Peć/Pejë], 1998. i 1999. godine.²⁰

Na osnovu krivičnih prijava FHP-a, Tužilaštvo za ratne zločine je u sva tri slučaja pokrenulo predistražne radnje.

4. Zastupanje žrtava kršenja ljudskih prava u prošlosti u postupcima za ostvarivanje prava na reparacije

FHP je tokom 2010. nastavio da zastupa žrtve ratnih zločina, torture, nezakonitog pritvora, prinudne mobilizacije i drugih kršenja ljudskih prava u postupcima za ostvarivanje prava na naknadu materijalne i nematerijalne štete protiv država (Srbija, Crna Gora i Kosovo). FHP je nastavio i sa pružanjem stručne podrške žrtvama kršenja ljudskih prava u Sandžaku u samostalnom zagovaranju njihovog prava na reparacije pred institucijama Republike Srbije.

4.1. Reparacije

Tokom perioda izveštavanja, advokati FHP su pokrenuli nastavili da zastupaju 146 žrtava u čije ime je FHP u periodu od 2005. do 2008. godine pokrenuo 40 sudskih postupaka protiv Republike Srbije, Republike Crne Gore i Republike Kosovo, zbog etnički motivisanih kršenja ljudskih prava u prošlosti.²¹

¹⁷ Saopštenja dostupna na www.hlc-rdc.org

¹⁸ Videti FHP, *FHP podneo krivičnu prijavu protiv ratnih funkcionera Ministarstva pravde Republike Srbije za ratni zločin protiv civilnog stanovništva*, 7. jul 2010. godine.

¹⁹ Videti FHP, *Krivična prijava za genocid u Srebrenici*, 16. avgust 2010. godine.

²⁰ Videti FHP, *Krivična prijava protiv pripadnika VJ i MUP Srbije za ratne zločine prema albanskim civilima u selima Zahać/Zahaq i Pavljanje/Pavlan*, 24. avgust 2010. godine.

²¹ FHP pred sudovima u Srbiji, u 31 postupka zastupa 179 žrtava, u Crnoj Gori u šest postupaka, osam žrtava a na Kosovu u tri postupka zastupa četiri.

U periodu izveštavanja, održano je 79 ročišta na kojima su saslušane ukupno 10 žrtava i osam svedoka a doneto je i 12 presuda. FHP je tokom perioda izveštavanja organizovao dolazak na svedočenje i medicinsko veštačenje za 10 žrtava.

4.1.1. Pokretanje novih postupaka

Advokati FHP-a su u periodu od 26. do 30. aprila podneli Prvom osnovnom sudu u Beogradu 12 tužbi za naknadu štete protiv Republike Srbije u ime 47 kosovskih Albanaca, zbog odgovornosti države za torturu i nezakonit pritvor u zatvorima u Srbiji tokom 1999. i 2000. godine. Nezakoniti pritvorenici u zatvorima u Srbiji su proveli između jednog i 13 meseci.²²

4.1.2. Presude donete povodom tužbi FHP-a

Sudovi u Srbiji su tokom 2010. godine, uglavnom odbijali tužbe koje je FHP podneo protiv države u ime žrtava kršenja ljudskih prava koje su počinili pripadnici srpske vojske i/ili policije dok su sudovi u Crnoj Gori priznavali pravo žrtvama na materijalnu satisfakciju. Sudovi na Kosovu ni u 2010. godini nisu sudili u tri predmeta koje je pokrenuo FHP.

4.1.2.1 Srbija

FHP je u aprilu primio presudu Vrhovnog kasacionog suda Srbije kojom se kao neosnovana odbija revizija koju je FHP uložio protiv drugostepene presude u slučaju *Uzeir Bulutović*, čime je konačno odbijen tužbeni zahtev tužilaca.²³

U julu, FHP je primio presudu Prvog osnovnog suda u Beogradu kojom se odbija tužbeni zahtev Muje Vatreša, Halila Durmiševića, Senada Jusufbegovića i Fadila Čardakovića, bivših logoraša logora Šljivovica i Mitrovo Polje.²⁴ FHP je uložio žalbu na ovu presudu.

Prvi osnovni sud u Beogradu je u julu doneo presudu kojom se odbija tužbeni zahtev *Ahmeta* Kukaja i još četvorice bivših pritvorenika zbog zastarelosti. FHP je uložio žalbu na presudu.

²² FHP je pre podnošenja tužbe za naknadu štete, u ime svih pritvorenika podneo Republičkom javnom pravobranilaštvu (RJP) zahtev za vansudsko poravnanje sa državom ali je RJP sve zahteve odbilo, tvrdeći da je pravo bivših pritvorenika neosnovano i zastarelo.

²³ FHP podneo tužbu za naknadu nematerijalne štete za pretrpljenje duševne bolove zbog smrti oca, u martu 2007. godine u ime troje dece pokojnog Uzeira Bulutovića, koga su pripadnici Vojske Jugoslavije 19. februara 1993. godine ubili u Kukurovićima (opština Priboj).

²⁴ Krajem jula 1995. godine u Srbiji su formirani prihvatni centri u Šljivovici (opština Čajetina) i Mitrovom Polju (opština Aleksandrovac) za Bošnjake iz BiH koji su, nakon pada enklava Srebrenica (11. jul 1995. godine) i Žepa (30. jul 1995. godine) prebegli na teritoriju Srbije. Graničari, pripadnici VJ su ih presretali na obali Drine, a nakon pretresa neke su sprovodili na informativni razgovor sa oficirima, a druge su odmah predavali lokalnoj policiji iz Malog Zvornika ili Bajine Bašte. Bilo je slučajeva da su pripadnici VJ tukli izbeglice. Policija je kamionima ili autobusima sprovela izbeglice u Šljivovicu, gde su ih smestili u stare radničke barake, i Mitrovo Polje, u objektima koji su podsećali da su nekada služili kao dečije odmaralište. Navodne prihvatne centre obezbeđivali su pripadnici specijalnih policijskih jedinica Republike Srbije. Izbeglice iz Srebrenice i Žepe koji su boravili u Šljivovici i Mitrovom Polju svedočili su FHP o svakodnevnoj torturi, ponižavajućem postupanju, seksualnom zlostavljanju, izgladnjivanju i drugim nezakonitim postupcima srpske policije. Za zatvorene Bošnjake Šljivovica i Mitrovo Polje su bili logori. Sredinom avgusta 1995. godine, zatvorenike je registrovao Međunarodni komitet Crvenog krsta (MKCK).

U decembru, FHP je primio presudu Prvog osnovnog suda u Beogradu kojom se bivšem pritvoreniku Ekremu Ejupiju, dosuđuje obeštećenje od 250.000 dinara, dok je tužbeni zahtev u odnosu Fahrija i Agrona Ejupija u celosti odbijen.

U martu, Apelacioni sud u Beogradu doneo je presudu kojom se potvrđuje presuda Prvog Opštinskog suda u Beogradu i odbija tužbeni zahtev zbog zastarelosti koji je FHP podneo u ime 25 članova porodica žrtava ratnog zločina u Podujevu/Podujevë.²⁵ FHP je uložio zahtev za reviziju ove presude Vrhovnom kasacionom sudu.

U septembru, Apelacioni sud u Beogradu doneo je presudu kojom se preinačuje presuda Prvog opštinskog suda i odbija tužba koju je FHP podneo u ime pet članova porodice pokojnog Behrama Gigollaja. Povodom presude, FHP je objavio saopštenje za štampu.²⁶ FHP je nakon ove presude, u ime porodice pokojnog Behrama Gigollaja podneo žalbu Ustavnom sudu Srbije.

U martu, Apelacioni sud u Beogradu je doneo presudu kojom se ukida presuda Prvog opštinskog suda u Beogradu kojom je odbijena tužba za naknadu nematerijalne štete koju je FHP podneo u ime Ekrema Nebihua i Sylejamana Bajgore, bivših nezakonitih pritvorenika.

U maju, Prvi osnovni sud u Beogradu je doneo presudu kojom je odbijena tužba FHP podneta u ime Murata Pepića, žrtve torture.²⁷ FHP je Apelacionom sudu podneo žalbu na prvostepenu presudu.

FHP je u maju primio i presudu Prvog osnovnog suda u Beogradu kojom se država Srbija obavezuje da Seadu Rovčaninu isplati 160.000 dinara. Advokat FHP je uložio žalbu zbog uvredljivo malog iznosa odštete.²⁸

4.1.2.2. Crna Gora

U aprilu, Osnovni sud u Podgorici je doneo presudu kojom se država Crna Gora obavezuje da Šabanu i Arifi Rizvanović, Bošnjacima iz Bukovice isplati po 10.000 evra²⁹.

²⁵ Dana 28. marta 1999. godine u Podujevu/Podujevë, pripadnici rezervnog sastava SAJ MUP Srbije, jedinice pod nazivom "Škorpioni", streljali su 14 albanskih civila a petoro dece teško ranili.

²⁶ Videti FHP, *Apelacioni sud u Beogradu uskratio pravo deci Behrama Gigollaja na pravičnu naknadu zbog ubistva oca*, 4. novembar 2010. godine.

²⁷ U noći između 31. decembra 2001. godine i 1. januara 2002. godine Murat Pepić je sa rođacima u diskoteci *Panorama* u Tutinu proslavljao doček Nove 2002. godine. Petnaest minuta iza ponoći, on je krenuo u susedni lokal kako bi prijateljima čestitao Novu godinu. Po izlasku iz lokala, na stepenicama je sreo policajca Sabaheta Kurtovića koji je repetirao pištolj, a zatim ga uz reči da ga „dugo čeka“ udario drškom pištolja u koren nosa. Potom ga je izveo ispred diskoteke. Tada mu je Sabahet Kurtović zadao još jedan udarac drškom pištolja, vezao ga i oborio na zemlju. Policajac Milijan Luković ga je tukao policijskom palicom, a Sabahet Nurković nogama. Od siline udaraca Murat Pepić je ubrzo izgubio svest. Policajci su ga tukli i nakon što je izgubio svest. Celom događaju su prisustvovali brojni svedoci koji su izašli iz obližnjih lokala. Jedan od njih, Haćif Kurbadović hteo je da mu ukaže pomoć, ali ga je policajac Sabahudin Nurković sprečio uz reči „on nama treba, mi njega čekamo sedam godina“. Murat Pepić je došao svesti tek sledećeg dana u šok sobi u bolnici u Novom Pazaru. Ubrzo je prebačen u Klinički centar Srbije u Beogradu gde su mu doktori konstatovali frakturu nosne kosti, lobanje i dva rebra. Tri policajca su pravosnažno osuđena zbog krivičnog dela zlostave u službi.

²⁸ Videti FHP, *Prvi osnovni sud: država obavezna da plati 160.000 dinara za mučenje Bošnjaka u Prijepolju 1993. godine*, 20. maj 2010. godine.

²⁹ Videti FHP, *Obeštećenje zbog torture nad Šabanom i Arifom Rizvanović 1993. godine u Bukovici*, 9. april 2010. godine.

U maju, Osnovni sud u Kolašinu je doneo presudu kojom se država Crna Gora obavezuje da Zlatiji Stovrag, supruzi Bošnjaka Himze Stovraga koga je crnogorska policija ubila 1993. godine, isplati 15.000 evra.

U oktobru, FHP je primio presudu Osnovnog suda u Podgorici kojom se Republika Crna Gora obavezuje da Ramović Osmanu, Bošnjaku iz sela Vitina [opština Pljevlja], isplati 36.299 evra na ime obeštećenja za njegovu imovinu koju su tadašnje snage bezbednosti uništile i opljačkale. I FHP i zastupnici države su podneli žalbe na ovu presudu.

4.3. Podrška žrtvama u zagovaranju ostvarivanja prava na reparacije

FHP je tokom 2010. godine organizovao pet sastanaka članova *Udruženja za zaštitu prava proteranih meštana iz opštine Priboj*³⁰ sa predstavnicima institucija Republike Srbije. Održani su sastanci sa tadašnjim Državnim sekretarom Ministarstva za ljudska i manjinska prava Markom Karadžićem, poslanicima Narodne skupštine Republike Srbije poreklom iz Sandžaka, Ministrom za rad i socijalnu politiku Rasimom Ljajićem i Ministrom bez portfelja Sulejmanom Ugljaninom.³¹

5. Zastupanje žrtava drugih kršenja ljudskih prava

FHP je u i 2010. godini nastavio da zastupa 22 žrtve prinudne mobilizacije, torture, diskriminacije, povrede prava na imovinu i neosnovanog lišenja slobode u čije ime je u periodu od 2000. do 2005. godine pred sudovima u Srbiji pokrenuo sudske postupke zbog kršenja ljudskih prava. U izveštajnom periodu održana su četiri ročišta a donete su i tri presude.

U junu, Vrhovni kasacioni sud je potvrdio presudu Okružnog suda u Beogradu kojom se država Srbija obavezuje da Radmili i Dragomiru Petroviću iz Beograda, isplati po milion dinara na ime naknade nematerijalne štete za pretrpljene duševne bolove zbog smrti njihovog sina Dejana u OUP Vračar u januaru 2002. godine.³²

Apelacioni sud u Beogradu je u februaru 2010. godine potvrdio presudu Prvog opštinskog suda u Beogradu kojom se država Srbija obavezuje da Ljiljani Đuknić isplati obeštećenje 450.000 dinara zbog

³⁰ Sa dolaskom pripadnika rezervnog sastava Vojske Jugoslavije (VJ) u maju 1992. godine, stanovnici pograničnih sela u opštini Priboj bivaju izloženi stalnim pretresima, bezrazložnom pucanju po njihovim kućama, zastrašivanju, pretnjama, pljački i torturi. Zabeleženo je i nekoliko ubistava i otmica. Tokom 1992. i početkom 1993. godine, zbog pretnji i straha za život, stanovnici oko 20 pograničnih sela u opštini Priboj su se iselili iz svojih domova. Nakon toga, njihova imovina je opljačkana, devastirana i uglavnom spaljena. Posle 17 godina od kada su bili primorani da odu iz svojih domova, stanovnici pribojskih sela, mahom starije osobe, još uvek nemaju uslove da se vrate svojim domovima. Za svo vreme nisu dobili nikakvu pomoć njihove države Srbije. Ni u BiH ni u Srbiji im nije priznat status izbeglice niti raseljenog lica.

³¹ Rezultat serije sastanaka između Udruženja i narodnih poslanika, koje je organizovao FHP, 24. marta 2010. godine, Radna grupa narodnih poslanika za podršku proteranim i raseljenim, održala je sastanak sa premijerom Srbije Mirkom Cvetkovićem, na kojem je Premijer upoznat sa slučajem proterivanja Bošnjaka u opštini Priboj te je preuzeo obavezu da u narednom periodu njegov kabinet koordiniše aktivnosti koje se tiče procene štete, obnove imovine i infrastrukture, te obeštećenja raseljenih koji ne žele da se vrate. Rezultat sastanka sa Ministrom Ugljaninom jeste podnošenje formalne inicijative premijeru Republike Srbije u vezi sa obeštećenjem i obnovom imovine proterranih meštana Priboja (dokument:). Rezultat sastanka sa Ministrom Rasimom Ljajićem je finansijska podrška tog ministarstva radu udruženja dok je nakon

³² Videti FHP, *Potvrđena presuda o naknadi štete roditeljima pokojnog Dejana Petrovića*, 3. decembar 2010. godine.

odgovornosti za nezakonite akte priadnika MUP-a. FHP je u ime Ljiljane Đuknić podneo tužbu protiv Republike Srbije 2005. godine.³³

U avgustu, Apelacioni sud u Beogradu je potrdio presudu Prvog opštinskog suda u Beogradu kojom je naloženo da se stan u vlasništvu Muharema Rexhaja vrati njemu u posed, nakon što je više od 11 godina nezakonito bio uzurpiran od strane Čedomira Armuša. FHP je u ime Muharema Rexhaja podneo tužbu protiv Čedomira Armuša u junu 2005. godine.

FHP je u novembru primio presudu Apalacionog suda u Beogradu, kojom se potvrđuje presuda Prvog opštinskog suda kojom je država Srbija obavezana da isplati materijalnu odštetu Dušanu Staniću, Nikoli Vidiću Nikoli Mirkoviću, Svemiru Crnobrnji, Gojku Banjancu, Mili Čikari, Đorđu Kneževiću i Draganu Tepšiću zbog odgovornosti za njihovu prinudnu mobilizaciju 1995. godine.³⁴ Ukupan iznos odštete je 2.840.000 dinara.

6. Zastupanje žrtava kršenja ljudskih prava u krivičnim posptpucima

FHP je tokom 2010. godine kao punomoćnik oštećenog, pred Prvim osnovnim sudom nastavio da zastupa Miroslava Manojlovića u krivičnom postupku za iznuđivnaje iskaza protiv dva policajca.³⁵ Održana su ukupno četiri ročišta. Nije doneta ni jedna presuda.

7. Stvaranje kolekcije transkripata sa suđenja pred Haškim tribunalom na BHS jezicima

S obzirom da su službeni jezici Haškog tribunala francuski i engleski i da je zbog toga tok suđenja u predmetima koji se vode pred tim sudom nedostupan velikom delu javnosti u Srbiji i drugim državama – naslednicama bivše SFRJ, FHP je 2004. godine počeo sa transkribovanjem suđenja na BHS jezike. Do sada su u potpunosti transkribovani predmeti *Slobodan Milošević, Naser Orić, Mitar Vasiljević, Limaj i drugi, Mrkšić i drugi* i delom predmeti *Gotovina i drugi* i *R. Haradinaj i drugi* [ukupno 1.135 dana suđenja na oko 50.000 strana A4 formata].³⁶

Tokom 2010, FHP je transkribovao i izvršio redakturu 75 dana suđenja u predmetu *Haradinaj i drugi* [2.686 strana] i 60 dana suđenja u predmetu *Gotovina i drugi* [3.248 strana].

III Public information and Outreach

³³ 64- ogođišnja Ljiljana Đuknić je učestvovala u anti-režimskim demonstracijama u februaru 1997.godine. Kod Brankovog mosta, grupu demonstranata u kojoj je bila Ljiljana napali su pripadnici MUP-a koristeći vodene topove i palice. Ljiljana je dobila jak udarac po leđima, nakon čega je pala, a pri pokušaju da ustane, policajci su je udarili više puta palicom po telupovrede koje tom prilikom zadobila dovele su do trajnih posledica po njeno zdravlje.

³⁴

³⁵ Uveče 17. decembra 2000. godine, Miroslav Manojlović je zajedno sa još jednim prijateljem uhapšen dok je obijao trafiku u Beogradu. Policajci su ih sproveli u OUP Vračar. U naredna tri dana, policajci Milomir Teofilović i Predrag Nešić, Miroslava su uz bruatne batine po celom telu, prisiljavali da prizna neka druga krivična dela. Kao posledica torture, Miroslav je zadobio teške telesne povrede.

³⁶ Transkripti svih suđenja su dostupni na www.hlc-rdc.org.

FHP je u i 2010. godine, putem saopštenja, publikacija, website-a, seminara informisao javnost, institucije Republike Srbije i država u regionu, medije, međunarodne vladine i nevladine organizacije o svojim aktivnostima i temama značajnim za uspostavljanje tranzicione pravde u regionu.

Tokom perioda izveštavanja, FHP je nastavio da snažno zastupa ideju o uspostavljanju REKOM-a, da zajedno sa drugim članovima/članicama Koalicije za REKOM sprovodi debatu o modelu REKOM-a unutar civilnog društva i lokalnim zajednicama u zemljama – naslednicama bivše SFRJ te da pomaže sprovođenju medijske kampanje Koalicije za REKOM, kampanje prikupljanja potpisa i pripremi za javno zagovaranje.

1. Informisanje javnosti

1.1. Saopštenja

U 2010. godini, FHP je objavio 71 saopštenje za štampu, od čega je 24 objavljeno i na albanskom a 45 na engleskom. U saopštenjima, FHP je iznosio svoje analize i stavove o suđenjima za ratne zločine u Srbiji, Kosovu i u Hrvatskoj, presudama za reparacije, obavestavao javnost o podnošenju krivičnih prijava i sl.

1.2. Publikacije

U aprilu, FHP je u saradnji sa Fondom za otvoreno društvo BiH, izdao publikaciju *Pravo komandne odgovornosti*, čiji je autor francuski advokat Guénaél Mettraux. Knjiga daje stručnu analizu komandne odgovornosti, osvrt na razvoj ovog oblika odgovornosti kao i njenu primenu u praksi *ad hoc* tribunala za bivšu Jugoslaviju i Ruandu. Publikacija je distribuirana pravnim ekspertima, sudijama i tužiocima za ratne zločine, organizacijama za ljudska prava, univerzitetima i drugim zainteresovanim pojedincima i institucijama.

U avgustu, izdat je *Vodič kroz reparacije* za predstavnike civilnog društva. Vodič se sastoji iz osam celina: *Uvod, Pojam reparacija, Značaj reparacija, Vrste reparacija, Forme reparacija, Pravni izvori prava na reparacije, Reparacije u Srbiji, Simboličke reparacije u Srbiji i Prilog*. Vodič je distribuiran organizacijama za ljudska prava, institucijama, advokatima, udruženjima žrtava i drugim zainteresovanim pojedincima.

1.3. Internet prezentacija FHP-a

Tokom perioda izveštavanja, FHP je redovno ažurirao sadržaj internet prezentacije, postavljanjem saopštenja za štampu, izveštaje, video-klipova, transkripata i izveštaja sa suđenja, najava događaja, navažnijih medijskih objava iz domena tranzicione pravde itd.

U junu, na sajt FHP je postavljena stranica *Ljudski gubici Srbije i Crne Gore* u periodu 1991-1995. godine koja sadrži pretraživu listu sa podacima o žrtvama koje su stradale tokom ratova na prostoru bivše Jugoslavije. Takođe ova stranica omogućava korisnicima da provere podatke o žrtvama kao i da kontaktiraju FHP ukoliko imaju više informacija o žrtvama. Stranicu FHP-a, na sva tri jezika, dnevno je posetilo u proseku oko 160 posetilaca.

Analizom podataka o posećenosti sajta uz pomoć aplikacije *Google Analytics*, utvrđeno je da je tokom perioda izveštavanja stranicu FHP, na sva tri jezika, posetilo preko 62.000 posetilaca.

1.4. Biblioteka FHP-a

Biblioteka FHP sakuplja, čuva i daje na korišćenje korisnicima (zaposlenima u FHP, istraživačima, studentima i drugim) publikacije iz oblasti tranzicione pravde, međunarodnog humanitarnog prava, ljudskih prava, istorije, i drugih srodnih oblasti. U njoj se nalazi ukupno 4.917 publikacija iz oblasti tranzicione pravde, međunarodnog humanitarnog prava, ljudskih prava, angažovane umetnosti itd.

Tokom 2010. godine, Biblioteka FHP je pribavila 374 nove publikacije.

2. Outreach

2.1. Inicijativa za REKOM³⁷

Inicijativa za REKOM je regionalna inicijativa civilnog društva nastala u državama naslednicama bivše Jugoslavije, čiji je cilj osnivanje međudržavne komisije za utvrđivanje činjenica o svim žrtvama i teškim kršenjima ljudskih prava u ratovima na teritoriji bivše Jugoslavije u periodu od 1991-2001.

Inicijativu za osnivanje REKOM zastupa regionalna mreža nevladinih organizacija i pojedinaca (Koalicija za REKOM) u kojoj je do 31. decembra 2010. pristupilo 1.163 organizacija i pojedinaca.

Tokom 2010. godine, FHP je u ime Koalicije za REKOM organizovao pet veoma uspešnih nacionalnih konsultacija (sa pravničkom zajednicom, sa izbeglicama, raseljenim licima i veteranima i sa verskim zajednicima, prosvetno zajednicom i udruženjima žrtava) i jedne regionalne konsultacije sa pravnicima. Na konsultacijama je oko 250 učesnika³⁸. Učesnici su pružili snažnu podršku osnivanju REKOM i istovremeno izneli mnogo važnih preporuka o budućem mandatu REKOM-a, načinu izbora članova,

³⁷ Detaljnije o Inicijativi za REKOM i konsultativnom procesu na www.korekom.org.

³⁸ Detaljniji izveštaji sa konsultacija nalaze se na www.korekom.org

strukturi i drugim važnim aspektima rada buduće komisije. njihova mišljenja i preporuke o ovim pitanjima upućeni su Radnoj grupi za izradu modela REKOM-a.

Nacionalne konsultacije sa veteranima, izbeglim i raseljenim licima, Beograd, 24. aprila 2010. godine.

FHP je tokom perioda izveštavanja organizovao i tri sastanka Radne grupa za izradu nacrtu Statuta REKOM i dva sastanka Koordinacijskog veća, tri treninga o javnom zagovaranju, trening za voditelje radionica na *VI Regionalnom forumu o tranzicionoj pravdi*.

2.2. Seminar *Uloga civilnog društva u definisanju i sprovođenju programa reparacija*

FHP i Sandžački odbor su 17. marta 2010. godine organizovali treći seminar o tranzicionoj pravdi pod nazivom *Uloga civilnog društva u definisanju i sprovođenju programa reparacija*. Seminar je održan u hotelu *Tadž* u Novom Pazaru. Učestvovalo je 46 predstavnika civilnog društva i medija u Sandžaku. Predavanje je održao Cristian Correa, ekspert Međunarodnog centra za tranzicionu pravdu (ICTJ, New York). Učesnici seminara su u anonimnim evaluacionim formularima, visoko ocenili temu, predavača i organizaciju seminara.

2.3. Seminar *Pravo žrtava na reparacije u Srbiji*

U saradnji sa Sandžačkim odborom za zaštitu ljudskih prava i sloboda, FHP je 7. decembra 2010. godine u Novom Pazaru, organizovao seminar za predstavnike civilnog društva *Pravo žrtava na reparacije u Srbiji*. Na seminaru su učestvovali predstavnici civilnog društva iz Sandžaka, a predavač je bio Bogdan Ivanišević iz Međunarodnog centra za tranzicionu pravdu (ICTJ, New York) koji je govorio o administrativnim i sudskim reparacijama, pravu žrtava na materijalne reparacije u drugim državama naslednicama bivše Jugoslavije, kao i mogućim mehanizmima za prevazilaženje prepreka za ostvarivanje prava na reparacije u Srbiji. FHP i Sandžački odbor su u anonimnim evaluacionim formularima, dobili visoke ocene za izbor teme, predavača i organizaciju seminara.

2.4. Sastanak civilnog društva u Srbiji sa predsednikom Republike Hrvatske

FHP je na inicijativu kabineta Predsednika Republike Hrvatske organizovao sastanak

Predsednika Ive Josipovića sa predstavnicima civilnog društva u Srbiji. Sastanak je održan 19. jula 2010. godine u prostorijama FHP-a. Na njemu je učestvovalo preko 40 predstavnika organizacija civilnog društva iz cele Srbije, medija i OSCE. Teme sastanka bile su suočavanje sa prošlošću, sloboda kretanja, povratak izbeglica, vraćanje stanarskih prava i imovine, sloboda medija i prava marginalizovanih grupa kao što je LGBT populacija.

Sastanak NVO u Srbiji sa predsednikom Ivom Josipovićem, FHP, 19. juli 2010.

IV Sastanci o budućnosti FHP-a

FHP je 12. maja 2010. godine organizovao brainstorming sastanak zaposlenih u FHP i FHP Kosovo o budućnosti organizacije. Zaposleni su kroz rad u grupama dali svoja viđenja aktuelnog stanja i kapaciteta organizacije kao i budućih aktivnosti FHP-a.

V Upravni odbor FHP-a

Tokom perioda izveštavanja, Upravni odbor FHP-a (UO) održao je dva sastanka.

Na sastanku održanom 14. maja 2010. godine, UO je usvojio godišnji finansijski i izveštaj o realizaciji programa FHP-a za 2009. godinu, izmene i dopune Pravila Statuta FHP-a. Osim toga, UO je doneo odluku da i naredne četiri godine funkciju izvršne direktorke FHP-a obavlja Nataša Kandić a funkciju predsednika UO dosadašnji predsednik prof. dr Zoran Pajić. Za novog člana UO, umesto Tee Gorjanc Prelević koja je podnela ostavku, izabran je prof dr Zdravko Grebo.

UO je dan pre održavanja sastanka organizovao brainstorming sastanak o budućnosti FHP-a na kojem su osim članova UO i menadžemanta FHP-a i FHP Kosovo učestvovali i prijatelji FHP-a: Vladimir Petrović (istoričar), Idriz Seferi (novinar), Marijana Toma (Impunity Watch), Jasminka Hasanbegović (profesorica Pravnog fakulteta u Beogradu) i Goran Miletić (Civil Rights Defenders). Učesnici su se, između ostalog, složili da FHP, u cilju razvoja svog programa neformalnog obrazovanja, treba da uspostavi saradnju sa pojedinim institucijama, poput univerziteta, instituta i škola, te da ih upozna sa sadržajem svoje arhive i biblioteke. Takođe, učesnici su istakli da je važno da FHP i dalje svoju dokumentaciju koristi za iniciranje postupaka u kojima se utvrđuje odgovornost za počinjene zločine te da se istraži da li je metodologija Simon Visenthal Centra pogodan model budućeg rada FHP-a.

Na sastanku održanom 25. septembra 2010, UO je usvojio programski i finansijski izveštaj o radu FHP-a u periodu od januara do juna 2010. kao i novi trogodišnji program rada FHP-a. Članovi UO su doneli i odluku da FHP Kosovo počev od 2011. godine postane samostalna organizacija.

VI Konsultativni status pri ECOSOC

U septembru 2010.godine. Komitet za nevladine organizacije Ekonomsko - socijalnog saveta Ujedinjenih Nacija (ECOSOC) dodelio je FHP specijalni konsultativni status u okviru ECOSOC. FHP-u je specijalni konsultativni status dodeljen zbog aktivnosti i doprinosa u uspostavljanju tranzicione pravde na teritoriji nekadašnje SFRJ.

Specijalni konsultativni status dodeljuje se nevladinim organizacijama koje su specijalizovane za posebne programe i aktivnosti u okviru mandata ECOSOC. Organizacijama sa ovim statusom omogućeno je prisustvo na svim sastancima Saveta i radnih tela, kao i davanje predloga i mišljenja o temama za koje je organizacija specijalizovana.

VII Program FHP za period 2011-2013.

U 2010. godini, FHP je izradio novi trogodišnji program za period 2011-2013. Zahvaljujući prikupljenoj dokumentaciji o kršenjima ljudskih prava, slobodnom pristupu značajnom delu haške arhive i sudskim spisima predmeta u kojima zastupa žrtve, FHP će u periodu 2011-2013. biti fokusiran na iniciranje krivičnih postupaka protiv osumnjičenih za ratne zločine, identifikaciju i lociranje osumnjičenih, kao i za pokretanje procedura za njihovo udaljšavanje iz javnih službi. Osim toga, FHP planira da razvije i implementira neformalni program obrazovanja mladih o prošlosti i tranzicionoj pravdi.

VI Stručna praksa u FHP-u

Tokom 2010. godine, Silvia Cristofari i Mariarosa Amatto sa Fakulteta političkih nauka i međunarodnih odnosa Univerziteta u Padovi, provele su dva meseca na stručnoj praksi u FHP-u, radeći istraživanje o pravnim izvorima i praksi u oblasti pravnog statusa žrtava u međunarodnim i unutrašnjim oružanim sukobima. Takođe, u FHP je tokom 2010. godine, radilo i 14 volontera, studenata i mladih stručnjaka. Oni su bili anagžovani u arhivi FHP-a i na projektu Transfera haške arhive.

VII Podrška donatora

Aktivnosti FHP-a u 2010. godini, finansijski su podržali: the Aegis Trust, the Balkan Trust for Democracy, the Blaustein Foundation, the Charles Stewart Mott Foundation, the Civil Rights Defenders, the European Commission (EIDHR), the European Commission Delegation to Serbia (EIDHR), French Catholic Committee against Hunger and for Development (CCFD), Fund for an Open Society – Serbia, IKV Pax Christi, the Institute for Sustainable Communities, the National Endowment for Democracy, the Royal Netherlands Embassy (Balkans Regional program), the Norwegian Ministry of Foreign Affairs, OAK Foundation, Open Society Institute, the Robert Bosch Foundation, the Rockefeller Brothers Fund, the Sigrid Rausing Trust, the UN Voluntary Fund for Victims of Torture.

Ubijeni, stradali i nestali na Kosovu u periodu od januara 1998. do decembra 2000.

	Status					ukupno
	civili	Naoružani civili	policajci	vojnici	nepoznato	
Albanci	7.840	52	17	2.027	597	10.533
Srbi	1.096	15	312	551	106	2.080
Romi	170	-	-	5	16	191
Bošnjaci	72	-	2	5	6	85
Crnogorci	41	-	3	6	-	50
Aškalije	35	-	-	-	1	36
Nepoznato	20	-	2	19	66	107
Egipćani	18	-	1	-	3	22
Turci	8	-	-	1	1	10
Goranci	11	-	-	-	1	11
Makedonci	4	-	-	-	-	4
Slovinci	2	-	1	-	-	3
Bugari	1	-	-	2	-	3
Česi	1	-	-	-	-	1
Jugosloveni	1	-	1	1	-	3
Mađari	-	-	3	10	-	13
Rusi	-	-	-	3	-	3
Rusini	-	-	-	1	-	1
Rumuni	-	-	-	1	-	1
Alžirci	-	-	-	1	-	1
Hrvati	-	-	-	3	1	4
Italijani	-	-	-	1	-	1
Francuzi	-	-	-	1	-	1
Slovaci	-	-	-	1	-	1
UKUPNO	9.319	67	342	2.641	798	13.167

ANNEX III

Sadržaj Arhiva FHP-a - Fondovi

Dokumenta MKTJ	1,2 metara
Dokumenta o tranzicionoj pravdi	0,6 metara
Dokumenta o usmenoj istoriji	0,2 metara
Dokumentacija o kršenjima ljudskih prava (podfondovi Etnička diskriminacija, Etnička diskriminacija - Romi, Policijska represija, Prinudna mobilizacija, Ljudska prava- razno, i Otpor)	9,8 metara
Dokumentacija o položaju manjina i kršenjima ljudskih prava na teritoriji Sandžaka, Preševa, Bujanovca i Medveđe	0,8 metara
Ekshumacije u Srbiji i na Kosovu	0,6 metara
Istraživanje FHP-a o ratnoj propagandi i govoru mržnje u štampi tokom ratnih sukoba	5 metara
Izjave svedoka o ratnim zločinima na Kosovu	8,2 metara
Izjave svedoka o ratnim zločinima u BiH	0,4 metara
Izveštaji nevladinih i međunarodnih organizacija	3,4 metara
Konferencije i seminari	3,5 metara
Opšta arhiva	3,2 metra
Pravo na imovinu	8,2 metra
Program i inicijative FHP-a	0,6 metara
Programska transformacija FHP-a	0,95 metara
Razno	3,2 metra
Sudski spisi sa suđenja Albancima tokom režima Slobodana Miloševića	3,8 metra
Sudski spisi sa suđenja Srbima za ratne zločine	3,8 metara
Sudski spisi sa suđenja za ratne zločine i etnički motivisana krivična dela pred nacionalnim sudovima u regionu	7,2 metra
Sudski spisi sa suđenja za ubistvo premijera Đinđića	1,4 metra

	Štampa	15 metara
	Tematska dokumentacija o ratnim zločinima	0,9 metara

ANNEX III

	Predmet	Službena oznaka predmeta	Ukupan broj dana suđenja	Broj presnimljenih dana suđenja (visoka rezolucija)	Broj presnimljenih dana suđenja (Srednja rezolucija)
Sadržaj Arhiva FHP-a – presnimljena suđenja pred ICTY	Babić, Milan	IT-03-72	10	10	0
	Banović, Predrag	IT-02-65/1	9	9	
	Blagojević and Jokić	IT-02-60	167	15	162
	Boškoski and Tarčulovski	IT-04-82	161	157	3
	Brđanin and Župljanin	IT-99-36	308	298	0
	Delić, Rasim	IT-04-83	124	119	7
	Deronjić, Miroslav	IT-02-61	11	11	7
	Đorđević, Vlastimir	IT-05-87/1	149	149	0
	Erdemović, Dražen	IT-96-22	14	10	10
	Galić, Stanislav	IT-98-29	246	236	0
	Gotovina et al.	IT-06-90			

			292	292	0
Hadžihasano-vić and Kubura	IT-01-47		234	234	0
Haradinaj et al.	IT-04-84		135	134	0
Jokić, Miodrag	IT-01-42/1		11	11	0
Karadžić, Radovan	IT-95-5/18-I		139	114	0
Kovačević, Milan	IT-97-24		18	0	14
Krajišnik, Momčilo	IT-00-39		332	332	311
Krnojelac, Milorad	IT-97-25		97	0	91
Krstić, Radislav	IT-98-33		121	111	88
Kunarac et al.	IT-96-23& 23/1		79	52	62
Kvočka et al.	IT-98-30/1		143	128	0
Limaj et al.	IT-03-66		93	92	93
Martić, Milan	IT-95-11		158	119	149
Milan Lukić and Sredoje Lukić	IT-98-32/1		102	102	7
Milošević, Dragomir	IT-98-29/1		125	125	3

Milošević, Slobodan	IT-02-54	477	BHS 475	Albanski 34	391
Milutinović et al.	IT-05-87	313	312		55
Mrđa, Darko	IT-02-59	7	7		0
Mrkšić et al.	IT-95-13/1	208	208		177
Mucić et al.	IT-96-21	181	0		162
Nikolić, Drago	IT-05-88	29	25		0
Nikolić, Momir	IT-02-60/1	14	14		14
Obrenović, Dragan	IT-02-60/1	5	5		5
Orić, Naser	IT-03-68	200	200		197
Perišić, Momčilo	IT-04-81	222	220		6
Plavšić, Biljana	IT-00-39& 40/1	24	24		0
Popović et al.	IT-05-88	429	429		60
Prlić et al.	IT-04-74	486	486		94
Šešelj, Vojislav	IT-03-67	193	192		22
Sikirica et al.	IT-95-8	70	67		0

Simić, Milan	IT-95-9/2	2	2	0
Simić et al.	IT-95-9	278	245	0
Stakić, Milomir	IT-97-24	164	164	52
Stanišić and Simatović	IT-03-69	144	135	16
Stanišić and Župljanin	IT-08-91-PT	203	194	5
Strugar, Pavle	IT-01-42	116	9	100
Tadić, Duško	IT-94-1	121	61	100
Todorović, Stevan	IT-95-9/1	3	3	0
Vasiljević, Mitar	IT-98-32	66	0	65
Zelenović, Dragan	IT-96-23/2	12	7	4
Jelisić, Goran	IT-95-10	46	46	0
Češić, Ranko	IT-95-10/1	6	6	0
Rajić, Ivica	IT-95-12	15	15	0
Dokmanovi ć, Slavko	IT-95-13a	42	42	0
Đukić, Đorđe	IT-96-20	6	6	0
Tolimir, Zdravko	IT-05-88/2	123	107	0
Blaškić, Tihomir	IT-95-14	239	19	
Naletilić and Martinović	IT-98-34	161	64	

	Halilović, Sefer	IT-01-48	77	19	
	UKUPNO	60	7960	6702	1040

